

Azadlığa çıxmış zindan

Şuşa həbsxanası erməni qəddarlığının, vəhşiliyinin, rəzilliyinin qanlı abidəsidir

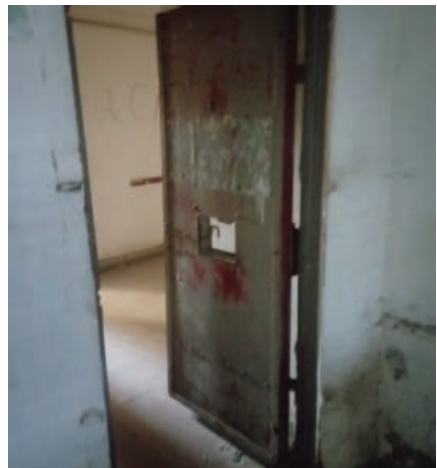
Zəfərin izi ilə

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin uğurlu siyasəti, dönməz qətiyyəti və səriştəli sərkərdəliyi ilə Azərbaycan Ordusunun gücü, qüdrəti sayəsində 30 ilə yaxın davam edən işğaldan sonra Qarabağın mirvarisi, musiqi beşiyimiz Şuşa da erməni separatçılarından azad olundu. Bu şad xəbəri Azərbaycan xalqı böyük sevinclə, yüksək təntənə ilə qarşıladı. Artıq işğalçılar diz çökdürülmüş, məğlub edilmiş, çoxdan gözlənilən Zəfər qazanılmış, uzun illərin həsrətinə, ayrılığına son qoyulmuşdu. Azad olunan sonra Şuşaya gedənlər bu qədim diyardakı tarixi abidələri ziyarət etməklə yanaşı, şəhərdəki həbsxanaya da baş çəkirlər. Çünki Şuşa həbsxanası Qarabağ müharibəsi zamanı əsir götürülmüş həm hərbi, həm də mülki insanların saxlandığı və ən ağır işgəncələrin verildiyi məkan kimi yaddaşlarda qalmışdı.

İnsanlığa qarşı cinayətlərin rəzalət məkanı

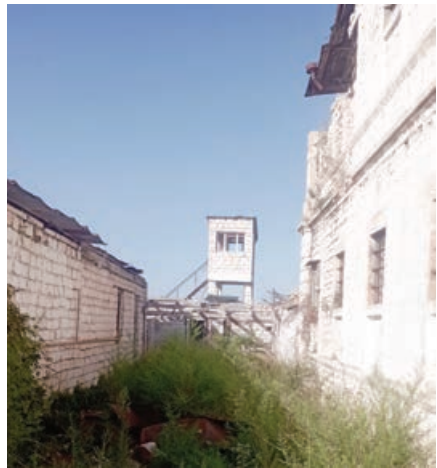
Möcüzə nəticəsində sağ qalıb Şuşa həbsxanasından azad olunanların erməni işğalçılarından əsirlərə verdiyi işgəncələrdən bəhs edən söhbətlərini sonadək dinləmək çox əzablıdır. Çünki onların həyat hekayələri kədərdən, qəmdən və göz yaşlarından yoğrulmuşdu. Bu hekayələr erməni işğalçılarından amansızlığını, qəddarlığını, insanlıqdan, bəşəri duyğulardan uzaq olduqlarını bir daha dünyaya açıb göstərir. Əvvəlki illər həmsöhbəti olduğumuz əsirlərin başına gələn kədərli hadisələrə qulaq asdıqca Şuşa həbsxanası insanın, insanlığın məhv edildiyi, əsirlərə ən ağır, ən amansız işgəncələr verildiyi ölüm qoxulu məkan kimi gözlərimiz qarşısında canlanırdı. Əsirlər o dəhşətli günləri xatırlayaraq danışdırlar ki, saxlandıqları bu həbsxanada gecə-gündüz inilti, qışqırtı səsləri kəsilmirdi. Erməni işğalçıları daim əsirlərə olmanın işgəncə verirdilər. Bütün bu ağır söhbətləri xatırladıqca ürəyimizdən Şuşa həbsxanasını görmək arzusu keçirdi.

Şuşa şəhərinə getmək üçün ötən həftə belə bir şərait yarandı. Səhər lap ertədən, hələ heç Günəş üfüqə rəng verib qızartmamışdan əvvəl yola çıxdıq. Günortaya az qalmış Şuşaya çatdıq. Bir-birindən maraqlı ünvanları ziyarət etdikdən sonra yolumuzu həbsxanadan saldıq. Bura Şuşa şəhərinin Gəncə qapısından aşağı düşüb bir qədər irəli getdikdən sonra çatdıq. Həbsxana şəhərin mərkəzindən çox da uzaqda deyil. Başqa abidələrin qarşısında olduğu kimi, burada da xeyli ziyarətçi var idi. Şuşaya gələnlər ermənilərin əsir götürdükləri azərbaycanlıları 30 ilə yaxın saxlandıqları və olmanın işgəncələrini verdikləri məkana baxmağa da tələsirdilər. Həbsxananın həmişə bağlı olmuş darvazası indi taybatay açıq idi. Darvazadan içəri girənlər də var idi, çıxanlar da. Binaanın miskin görkəmi ilk andan diqqətdən yayınmır. Sanki bir vaxtlar divarları arasında əsirlərə olmanın işgəncəsi verildiyinə görə binanın üzü qaralmışdı. Darvazaları, qapıları açıq olsa da, içəri ürkək addımlarla giririk. Axı nə qədər olsa da, bura həbsxanadır...

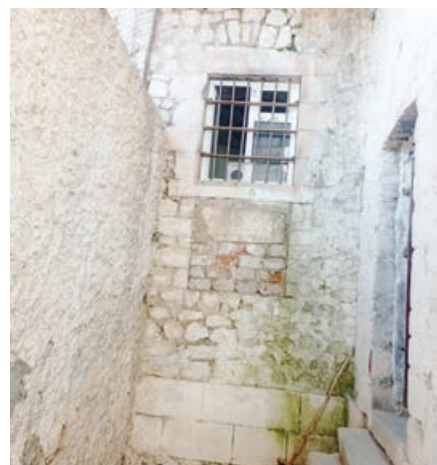
Hələ də vahimə, qorxu yaradan mənzərələr

Geniş açılmış qapıdan içəri girəndə bizdən irəlidə gedən yaşlı kişi sol tərəfdəki otaqlardan birini yanaşı addımladığı qadına göstərib deyirdi ki, bax mən orada oturdurdum. Bu sözləri ondan eşidəndə düşündük ki, yəqin ermənilər onu da nə vaxtsa burada əsir saxlayıblar, işgəncə veriblər. Ona görə də həbsxananı yaxşı tanıyır. Yaxınlaşmış tanış olanda öyrəndik ki, Yaqub İslamov Şuşa həbsxanasında əsir saxlanılmayıb. O, işğaldan əvvəl bir neçə il burada mühasib işləyib. İndi bizim kimi o da əsirlərin işgəncə verildiyi, amansızcasına öldürüldüyü, bir vaxtlar mühasib işlədiyi həbsxananı ziyarət etməyə gəlib.

Qısa söhbətdən sonra Yaqub sanki bələdçilik vəzifəsini yerinə yetirərək həbsxana ilə bizi yaxından tanış etdi. Söhbət zamanı o da erməni işğalçılarından azərbaycanlı əsirlərə verdiyi amansız işgəncələrdən ürəkəğrısı ilə danışdı. Nə qədər vahimə və qorxu yaratsa da, bir-bir Şuşa həbsxanasının darısqal, cansız və vahimə doğuran kameralarını gözdik. Gördüyümüz bu kameralarda bir vaxtlar daşnaklar Xocalıdan, Kərkicahandan, Qaradağlıdan, Malıbəylidən və elə Şuşanın özündən əsir götürdükləri azərbaycanlılara ağır, dözülməz işgəncələr veriblər. Neçə-neçə əsir indi baxdığımız bu kameralarda ermənilərin ağır işgəncələrinə dözməyərək "Yaşasın Vətən, Yaşasın Bakı" deyərək, ermənilərə nifrətlər yağdıraraq canlarını tapşırıblar. Darısqal və qaranlıq kameralar, pəncərələrə vurulmuş ikiqat-üçqat polad barmaqlıqlar, dəmir torlar, qaranlıq zirzəmilər hələ də vahimə və qorxu yaradır.

Bu üzücü mənzərələrə baxdıqca bir vaxtlar Şuşa həbsxanasında erməni əsirliyində əzab çəkənlərin söylədikləri ağır-acıqlarla dolu söhbətləri, sözləri xatırlayırdıq. Əsirlər danışdırlar ki, ermənilər səhərin gözü açılandan gecə yarısına qədər, bəzən də lap səhərə qədər əsirlərə ağır işgəncələr verirdilər. Üstündən illər keçəndən sonra biz həbsxananın qaranlıq dəhlizlərini, darısqal, cansız otaqlarını gözdikcə qulaqlarımıza azərbaycanlı əsirlərin inilti və

qışqırıqları gəlirdi. Sanki onların iniltiləri daşlara, divarlara hoparaq hələ də əks-səda verib ətrafa yayılırdı. Həbsxananın xeyli hissəsini gəzib-dolaşsaq da, əsasən azərbaycanlı əsirlərin saxlandığı zirzəmiyə getməyə ayağımız gəlmədi. Çünki orada daha dəhşətli, ürəkdağlayan ağır-acıqlarla dolu mənzərələr gördük.

Şuşa həbsxanasına gələnlər yalnız kişilər deyil. Burada kişilərlə bərabər həm yaşlı, həm də cavan qadınlara rastlaşdıq. Onlar üçün nə qədər ağır olsa da, azərbaycanlı əsirlərin illərlə əvvəl saxlandıqları və erməni vəhşiliyinin işgəncələrinə məruz qaldıqları həbsxana kameralarına baxmağa gəlmişdilər. Kim bilir, bəlkə də o qadınlardan birinin adı elələri var idi ki, onların ya ataları, ya qardaşları, ya da həyat yoldaşları ölüm qoxuyan bu həbsxana divarları arasında daşnakların ağır işgəncələrinə dözməyərək canlarını tapşırıblar. Bu gün onlar doğmalarının xatirəsini yad etmək üçün həbsxanaya ziyarətə gəlmişdilər. Həbsxananı gəzəndə dəhlizlərə, kameralara gül-çiçək dəstələrinin qoyulduğunun da şahidi olduq. Bu güllərin çoxunu da ziyarətə gəlmiş qadınlar qoymuşlar. Onlar ki, bu tor çöklərlə əzizlərinin xatirəsini yad edirdilər. Təbiidir ki, bu, onlar üçün kiçik bir təsəlli və mənəvi borc idi.

Lənətlənmiş həbsxana

Bəzən belə bir sual verirdilər ki, əsirlər saxlandıqları Şuşa həbsxanasından hansısa bir yolla qaça bilməzdilərmi? Biz buradakı dəmir barmaqlıqlara, torlara və mühafizə üçün görülmüş sədlərə baxandan sonra gördük ki, buradan çölə çıxmağı heç təlim keçmiş peşəkarlar da bacarmazdılar. O ki qalmışdı ermənilərin çilingər kəlbətinləri ilə dişləri çəkilmiş, həftələrlə ac-susuz qalmış, gündə üç-dörd dəfə ağır işgəncələrin əzabını çəkmiş zəifləmiş, xəstələnmiş, taqətdən düşmüş azərbaycanlı əsirlər ola. Buradan heç quş da uçub çıxa bilməzdi. Həmsöhbət olduğumuz əsirlər danışdırlar ki, Şuşa həbsxanasına gətirilən azərbaycanlıların buradan yalnız və yalnız meyitləri çıxırdı.

Həbsxanadakı qapı-pəncərələrə vurulmuş dəmir barmaqlıqları görəndə xəyalların qanadlarında ötən illərə qayıtdıq. Yeddi-səkkiz il əvvəl ermənilərin zülmündən möcüzə nəticəsində xilas olub qayıtmış azərbaycanlı əsirlərlə bağlı kitab hazırlayanda yaxından tanış olduğumuz bir rəssamdan xahiş etdik ki, onun üzqabığına mövzuya uyğun rəsm çəksin. O, sözümlə yəqin salmayıb kitabın mətni ilə tanış olmaq istədiyini demişdi. Biz onun istəyini yerinə yetirmişdik. Bir müddətdən sonra rəssam işini tamamlamış, kitabın üz və arxa tərəfinə sujetləri bir-biri ilə səsleşən rəsmlər çəkmişdi. Kitabın arxa üzünə balaca bir pəncərəyə vurulmuş qalın dəmir barmaqlıqların cizgilərini həkk etmişdi. Rəssam bu kiçik əsərində Şuşa həbsxanasının pəncərələrinə vurulmuş dəmir barmaqlıqları təsvir etmişdi. Elə təbii təsvir etmişdi ki, sanki rəssam bu mənzərəni yaxından görmüşdü. Fikrimizi dəqiqləşdirmək üçün bunu özündən soruşanda demişdi ki, o heç vaxt Şuşa həbsxanasını görməyib. Sadəcə olaraq çəkdiyi bu cizgilər onun kitabdakı mətnlərdən doğan fantaziyasıdır. Kitab da çapa həmin rəsmlə getmişdi. İllər sonra Şuşa həbsxanasındakı pəncərələrin qarşısına vurulmuş qalın barmaqlıqları görəndə heyrət bizi bürüdü. Pəncərələrin qarşısını kəsən barmaqlıqlar rəssamın illər əvvəl kitabımıza çəkdiyi rəsm əsərindəki ilə eyni idi. Doğrudan da, həyatda belə qəribə təsadüflər çox olur.

Nə qədər kədərli və üzücü olsa da, bir vaxtlar Şuşa həbsxanasında ermənilərin işgəncəsinə məruz qalmış azərbaycanlı əsirlərin çəkdiyi qəndonduran zülmətlərini göz önünə gətirərək qaranlıq dəhlizləri, darısqal və cansız kameraları addım-addım gözdik. Gördüklerimiz erməni vəhşiliyinin, erməni vandallığının heç vaxt pozulmayacaq qanlı izləri idi. Bu qanlı izlər qəlbimizi göynətsə, ürəklərimizi ağrıtsa da, təsəllimiz odur ki, artıq bu qanlı-qadalı günlər arxada qalıb, qisas alınmış.

Böyük Zəfərlə başa çatmış 44 günlük Vətən müharibəsində və ondan sonra keçirilmiş antiterror tədbirlərində 30 ilə yaxın işğaldan qalmış torpaqlarımız azadlığa qovuşub. Düşmənlərdən şəhidlərin intiqamı alınmış. Amma bu qanlı-qadalı, əzablarla dolu illər heç vaxt unudulmayacaq, tarixin yaddaşında olduğu kimi qalacaq və həmişə daşnaklara nifrətlə xatırlanacaq. Şuşa həbsxanası isə əbədi olaraq erməni vəhşiliyinin, erməni qəddarlığının lənətlənəcəyi məkan olaraq qalacaq.

Vahid MƏHƏRRƏMOV,
"Azərbaycan"

Bakı-Şuşa-Bakı

